

УДК 631.147(477)

Лопатинський Ю.М. д. е.н, професор

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9125-7818>

Белей С.І. к.е.н., доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6406-5389>

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА ЯК МОДЕЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

JEL ID Q320, Q510

Постановка проблеми. Піднесення сільської економіки тісно пов'язане з розвитком підприємництва. Підприємницька діяльність забезпечує формування необхідних умов для комплексного розвитку сільської економіки, зокрема додаткового продукту на благо економічного і соціального добробуту села, сприяє розв'язанню соціальних проблем села. Сталий розвиток суб'єктів підприємницької діяльності на сільських територіях вимагає врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів. Ефективним інструментом для забезпечення розвитку підприємницької діяльності на сільських територіях відповідно до принципів стійкого розвитку та наявного ресурсного потенціалу може стати циркулярна економіка.

Результати досліджень. Циркулярна економіка є підходом до управління ресурсами, який спрямований на зменшення відходів, раціональне використання ресурсів у виробничих процесах, переробку вторинної сировини, використання відновлюваних джерел енергії та ін. Ідея перетворення економіки на більш сталу та екологічно зорієнтовану модель виникла у 1970-х роках, коли стало очевидним, що традиційна лінійна модель «виробництво – використання – викиди» нежиттєздатна. У своєму сучасному значенні термін «циркулярна економіка» у науковій літературі було введено англійськими економістами Девідом Пірсом і Робертом Тернером у книзі «Economics of Natural Resources and the Environment» [1]. Автори відстоюють ідеї про збереження й відновлення ресурсів та екосистем. Отже, в основі циклічної бізнес-моделі – спосіб

отримання цінності з одночасним прагненням досягти ідеального рівня використання ресурсів [2; 3].

Циркулярна економіка створює нові можливості для бізнесу та сільської економіки в цілому, в якій основною метою є ефективне використання ресурсів та мінімізація відходів, що сприяє створенню більш стійкої та резильєнтної економіки. Вважаємо за потрібне зазначити, що циркулярна економіка на сільській території буде ефективною тільки за умови зустрічної ініціативи «знизу вгору» (між підприємницькими структурами, громадами та органами місцевого самоврядування, що забезпечить синергію з партнерами та сприятиме розширенню чи диверсифікації підприємницької діяльності на сільській території) та зустрічної ініціативи «зверху донизу» (координація, організація та планування, задля забезпечення зв'язків між підприємницькими структурами та громадою сільської території). Швидкість переходу до циркулярності сільської економіки залежить підприємницьких структур. По-перше, вони першими повинні відійти від структурної лінійної економіки «добути-використати-викинути» (*take-make-waste*) до принципів економіки замкнутого циклу і мати вигляд кругового циклу: скорочення (*reduce*); повторне використання (*reuse*); переробка (*recycle*) – «3-R». По-друге, це первинні ланки для інновацій та експериментів.

Циркулярна економіка на сільських територіях передбачатиме системні зміни в плануванні та провадженні економічної діяльності задля звуження та замкнення циклу в ланцюгах створення вартості, що забезпечать: ефективне й економне використання природних ресурсів як первинних матеріалів для виробництва та надання послуг і оптимізацію їх повторного використання; побудови інфраструктури так, щоб уникнути лінійного блокування й матеріальних відходів. Зважаючи на величезні системні зміни, впровадження циркулярної економіки на сільських територіях повинно мати великі переваги задля того, щоб себе окупити. На початкових етапах більшість вибере спрощений варіант циркулярної економіки, заснований на принципах 3-R, оскільки, по-перше, не кожен «R» підійде для будь-якого бізнес-процесу, по-друге, 3-R більш керований. При цьому слід пам'ятати, що, наприклад, модель 10-R працює так: чим вище R-сходінка, тим менше використання ресурсів.

Отже, циркулярна економіка, яка ґрунтується на принципах ефективного використання ресурсів, переробки відходів та замкнутого циклу виробництва, відкриває нові можливості для бізнесу та сільської економіки. Вона створює платформу економічного зростання, підтримки сталого розвитку та зниження негативного впливу на довкілля. Ось деякі з можливостей, які вона надає:

1. Ефективне управління ресурсами. Циркулярна економіка сприяє оптимізації використання ресурсів, таких як ґрунт, вода, енергія та сировина. Замкнені цикли виробництва та переробки дозволяють використовувати

ресурси повторно або рециркулювати їх, що зменшує потребу у нових матеріалах і допомагає зберегти природні ресурси.

2. Розширення ринків та створення нових продуктів. Циркулярна економіка стимулює розробку нових продуктів і послуг, які базуються на концепції вторинного використання матеріалів. Наприклад, переробка сільськогосподарських відходів у біопаливо, упаковку або високоякісні добрива може створити нові ринки та бізнес-можливості.

3. Розвиток інноваційних технологій. Циркулярна економіка вимагає розробки та впровадження нових технологій, які сприяють ефективному використанню ресурсів та переробці відходів. Наприклад, розробка нових підходів до використання ресурсного потенціалу у сільському господарстві може допомогти знижувати втрати та забезпечувати його ефективне використання.

4. Залучення учасників ланцюга циркулярного виробництва. Циркулярна економіка стимулює співпрацю між різними суб'єктами, такими як виробники, постачальники, переробники та споживачі, у створенні замкнутих циклів виробництва та переробки. Це сприяє підтримці місцевих економічних систем та розвитку нових партнерств.

5. Створення робочих місць та розвиток громад. Циркулярна економіка сприяє створенню нових робочих місць у сільській економіці, зокрема у сферах переробки відходів, виробництва екологічних матеріалів, ремонту та вторинного використання ресурсів. Це сприятиме збереженню робочих місць у сільських громадах та підтримці їхнього розвитку.

6. Зниження негативного впливу на довкілля. Циркулярна економіка допомагає зменшувати викиди шкідливих речовин, забруднення землі, повітря та води, а також знижує використання природних ресурсів. Це сприяє сталому розвитку сільських територій та збереженню природних екосистем.

Усі ці можливості циркулярної економіки сприяють сталому розвитку суб'єктів підприємницької діяльності на сільських територіях, створюють нові ринки, знижують вартість виробництва та сприяють екологічній сталості.

Висновки. Дослідження показує, що циркулярна економіка на сільських територіях можлива. Впровадження принципів циркулярної економіки може бути досягнуто за допомогою таких кроків:

1. Аналіз та оцінка поточних процесів і систем. Перший крок полягає в оцінці поточних процесів та систем використання ресурсів на сільських територіях. Це допоможе виявити можливості для впровадження циркулярних практик і визначити потенційні вигоди для бізнесу та сільської економіки.

2. Впровадження ефективного управління ресурсами. Суб'єкти підприємницької діяльності на сільських територіях можуть приділити особливу увагу ефективному використанню ресурсів. Це може включати

удосконалення сільськогосподарських практик, використання енергоефективних технологій, мінімізацію втрат природних ресурсів.

3. Розробка циркулярних бізнес-моделей. Суб'єкти підприємницької діяльності можуть розробити циркулярні бізнес-моделі, які передбачають вторинне використання або переробку відходів, розподіл ресурсів та інші практики, що сприяють замкненому циклу виробництва.

4. Співпраця та партнерства. Важливо встановити співпрацю з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, місцевими органами влади, науковими установами та громадськими організаціями. Спільні проекти та партнерства сприятимуть обміну знаннями та ресурсами, а також створенню бажаної екосистеми для циркулярного бізнесу.

Використані джерела:

1. Pearce, D. W., and R. K. Turner, 1990, *Economics of Natural Resources and the Environment*. Baltimore MD: Johns Hopkins University Press, 378 pp.
2. Lahti, T., Wincent, J., Parida, V., 2018. A definition and theoretical review of the circular economy, value creation, and sustainable business models, *Sustainability*, 10(8), p. 2799, pp. 1–19.
3. Lewandowski, M., 2018. Public sector and circular business models. In: L. Moratis, F. Melissen and S.O. Idowu, eds., *Sustainable Business Models: Principles, Promise, and Practice*. Cham, Switzerland: Springer, pp. 85–104.